

การศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

A Study of Students' Lifestyle Applying the Four Noble
Truths for the Schools under the Secondary Educational
Service Area Office, Kamphaengphet Province

นงลักษณ์ ใจฉลาด¹, จารุวรรณ นาทัน², นิรดา เวชญาลักษณ³,
นิคม นาค้าย⁴, อุดลย์ วังศรีคุณ⁵

Nongluck Jaichalad¹, Jaruwan Natun², Nirada Wechayaluck³,
Nikom Nakai⁴, Adul Wangsrikoon⁵

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: dr.nongluck@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 28 คน ครูผู้สอน 289 คน รวมทั้งสิ้น 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นพบว่า ชั้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก และชั้นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การดำเนินชีวิตขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง

ที่สุด คือ ข้อที่ 1 ของการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ ข้อที่ 9 ของการดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) อยู่ในระดับมาก องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูควรส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้รู้จักการกำหนดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง 2) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะการวิเคราะห์ การค้นหามูลเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิธีการสรุปข้อมูลและแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; ผู้เรียน; อริยสัจ 4; มัชฌมศึกษา

Abstract

The objective of this research is to study the states of students' lifestyle applying the four noble truths for the schools under the Secondary Educational Service Area Office, Kamphaengphet. This is a quantitative research. The samples consist of 28 school administrators and 289 teachers, including 317 people. The instrument used in this study is a five-rating scale questionnaire. The data analysis is conducted by using mean and standard deviation.

The results from the study are found that the states of students' lifestyle are at a high level. When considered in each aspect, the highest value indicates that the lifestyle applying the four noble truths is at the high level. The lowest value indicates that the lifestyle applying the path (collecting data and setting standard for practicing) is at a high level. When considered in each item, the highest value indicates that the 1st item of lifestyle applying the four noble truths is at the high level. The lowest value is 9th item of the lifestyle applying the cause of suffering (identifying the causes of the problems and formulating the hypothesis) is at a high level. The new body of knowledge reveals that the administrators and teachers have to support students' lifestyle applying the four noble truths in the followings: 1) to promote self-determination of problem conditions; 2) to promote them to have analytical thinking

and to find out the causes of problems; 3) to promote them to practice with a different problem-solving approach; and 4) to promote them to learn how to summarize the information and practice used to solve problems themselves.

Keywords: Lifestyle; Student; Four Noble Truths; Secondary Education

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ ในพระพุทธศาสนาจึงมีพุทธธรรมที่ใช้เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงมีการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านสังคมและเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ทำให้การดำรงชีวิตสะดวกสบายขึ้น แต่วิถีความเจริญดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มนุษย์ประมาท ละเลย และขาดการดำรงชีวิตด้วยการใช้หลักธรรมในการพัฒนาจิตใจ เมื่อมนุษย์ขาดหลักที่พึ่งทางใจจึงทำให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของตนเองและส่วนรวม โดยเฉพาะการขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ อริยสัจ 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 35 ข้อ 189-205: 163-173) ซึ่งถือเป็นแม่บทของพุทธธรรมทั้งหมดที่จะช่วยให้มีความเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติและรู้จักชีวิตของตนอย่างแท้จริง การนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตจะช่วยให้มนุษย์รู้คุณค่า มีความสุขสงบ มีความเจริญก้าวหน้า ดำรงชีวิตในสังคมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนมากกว่าส่วนตน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 1) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการเรียนของบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญต่อสิ่งยั่วยุหรือแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมรอบด้าน จึงก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ฯลฯ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วอาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์จิตใจและมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย ครูจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกัน ให้อุด

พันจากการครอบงำความคิดของสื่อเทคโนโลยีและตั้งรับต่อการก้าวรุกรทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน ดังนั้น การส่งเสริมให้คนในสังคมมีทักษะการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะการส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ให้กับผู้เรียนได้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีจุดมุ่งหมาย ดังที่สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (2553: 85-88) สรุปได้ว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการทัศน์หรือวิธีการเรียนการสอนในการแก้ปัญหาประกอบด้วย 1) ทุกข์ (ความทุกข์) เป็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหาชีวิตที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก 2) สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) เป็นการตั้งสมมติฐานจากประสบการณ์ในอดีต ความรู้และข้อมูลข่าวสารทั้งเก่าและใหม่เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไข้ปัญหา 3) นิโรธ (การดับทุกข์) เป็นการกำหนดเป้าหมายและทดลองนำสมมติฐานทั้งหมดไปปฏิบัติจริง และ 4) มรรค (หนทางหรือวิธีการ) เป็นการเก็บข้อมูลและกำหนดแนวปฏิบัติในระดับสูงสุดโดยการวิเคราะห์และการจัดการให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อันส่งผลให้ได้ข้อมูลสรุปสุดท้าย ซึ่งสรุปได้ว่า ในวิธีการจัดการเรียนการสอนควรใช้วิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริง เมื่อพบปัญหาก็ตั้งสมมติฐานว่า เพราะสาเหตุอะไรจึงมีผลตามมา โดยให้สืบสาวไปหาสาเหตุที่เกิดปัญหาให้ได้ เมื่อรู้สาเหตุและผลแล้วก็สามารถหาวิธีการแก้ไข้ปัญหาโดยการทดลองแก้ไข จนกระทั่งพบแนวทางหรือวิธีการที่สามารถแก้ไข้ปัญหาที่ดีที่สุด

จากการศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและการแก้ไข้ปัญหาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการนำหลักธรรมอริยสัจ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2544: 48-49) กล่าวถึงหลักธรรมดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะในข้อทุกข์สัจว่า เป็นการกำหนดรู้โดยใช้ปัญญาให้รู้ทันและทำให้ไม่เกิดไม่มี ขณะที่ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนมุ่งหมาย ทุกคนต้องดำเนินชีวิตตามหลักกิจในอริยสัจ มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อทุกข์ ได้แก่ ปริยญา คือ การกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจในเรื่องทุกข์ โดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องเพียงกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจเท่านั้น การปฏิบัติต่อทุกข์โดยถูกต้องตามหลักกิจในอริยสัจเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง แต่มักเป็นเรื่องที่ถูกมองข้าม ในพุทธธรรมสอนให้ปฏิบัติต่อทุกข์ด้วยการศึกษาให้รู้ว่ อะไรเป็นอะไร โดยให้รู้จักทุกข์ คือ รู้จักปัญหาของตน มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ แต่เพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วจะได้ไม่มีทุกข์หรือเพื่อให้มีความสุขที่แท้จริง หลักกิจในอริยสัจสอนว่า สิ่งใดก็ตามที่เป็นปัญหาหรืออาจจะเป็นปัญหาขึ้นแก่ตน จะต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจนเพื่อจะได้จัดการปัญหาให้ตรงจุด เหมือนแพทย์บำบัดโรคต้องรู้จักร่างกายและวินิจฉัยโรคถูกต้องและเข้าใจวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดโรค ดังนั้น หากรู้เท่าทันและปฏิบัติ

ได้ถูกต้องก็จะมีทุกข์ แต่หากรู้ไม่ทันและปฏิบัติไม่ถูก ก็ได้แต่หนีทุกข์ไม่พ้นสักที หากมนุษย์มุ่งปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักกิจในอริยสัจ จะไม่ต้องมีวุ่นแต่แสวงหา แต่จะมีความสุข คือ ไม่เป็นคนที่หาความสุข แต่จะมีความสุขเพราะความสุขกลายเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งในตัวทุกคน ผู้ไม่รู้หลักกิจในอริยสัจอาจปฏิบัติต่อทุกข์อย่างผิดพลาด ขาดจุดหมายและกลายเป็นการเพิ่มทุกข์แก่ตนด้วยการมองโลกในแง่ร้ายได้

นอกจากนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2559: 155) กล่าวถึงหลักอริยสัจ 4 โดยสรุปได้ว่า 1) ทุกข์ ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากของรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง หมายถึง ภาวะที่แผ่ด้วยความกดดัน บีบคั้น ขัดแย้ง ขัดข้อง มีความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์อยู่ในตัว ทั้งที่เกิดปัญหาขึ้นแล้วและอาจเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาเมื่อใดเมื่อหนึ่งในรูปใดรูปหนึ่งแก่ผู้ที่ยึดมั่นไว้ด้วยอุปาทาน หน้าที่ต่อทุกข์ คือ การกำหนดรู้หรือทำความเข้าใจให้มองเห็นความหมายและขอบเขตโดยชัดเจน เพื่อดำเนินการขั้นต่อไปจะพึงเป็นไปได้และตรงปัญหา 2) ทุกขสมุทัยหรือสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ได้แก่ ตัณหาที่ทำให้เกิดภพใหม่ ประกอบด้วยความเพติดเพลินและความติดใจ คอยแสหาความเพติดเพลินใหม่ 3 อย่าง คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา หรือความอยากที่ทำให้ชีวิตถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความกลัว ความติดข้องในรูปใดรูปหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ หน้าที่ต่อสมุทัยคือ ละเสีย ทำให้หมดไปเสีย 3) ทุกขนิโรธหรือนิโรธ (ความดับทุกข์) ได้แก่ การที่ตัณหาดับไปโดยไม่เหลือด้วยการคลายออก การละเสียได้ สลัดออก ฟื้นฟูไปได้ ไม่พัวพัน หรือภาวะที่ไม่มีความทุกข์เหลืออยู่ เพราะหมดตัณหา ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกกระวนกระวาย ความกลัวและความติดข้องใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่ภาวะที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระ สงบ ปลอดโปร่ง ผ่องใส หน้าที่ต่อนิโรธทำให้แจ้ง ทำให้สำเร็จ ทำให้เกิดมีเป็นจริงขึ้นมาหรือบรรลุถึง 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์) หรือมรรค ได้แก่ ทางประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หน้าที่ของมรรค คือ การฝึกอบรมหรือปฏิบัติ ซึ่งทิสนา เขมมณี (2550: 299-312) กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักพุทธธรรมที่ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์ โดยระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข หาสาเหตุของปัญหาดังสมมติฐาน ทดลองหาแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปเพื่อนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้

ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามกระบวนการเรียนรู้ที่ครูเตรียมไว้ล่วงหน้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรเกียรติ์ ไขยนูวดี (2553: 56) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ตามหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ จากการนำเสนอกรณีตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อฝึกให้นักเรียน คิดค้นปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนสร้างทางเลือกที่หลากหลาย สำหรับใช้ในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีการอภิปรายภายในกลุ่มแสดงเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การนำเสนอตัวอย่างหรือสถานการณ์ต่าง ๆ มา ใช้ทำให้นักเรียนได้เข้าใจถึงเรื่องที่ศึกษาอย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย กระบวนการแก้ปัญหตามหลักอริยสัจ 4 ฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์เนื้อหา เหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ เป็นการสอนที่นักเรียนได้มี โอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ เหตุผล ซึ่งมี 4 ขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกเป็นการกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การให้นักเรียนระบุปัญหาที่ ต้องการแก้ไข นักเรียนได้พบกับกรณีตัวอย่างสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อย่อยให้ นักเรียนสนใจ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์หรือสูงขึ้น ขั้นที่ สองเป็นการตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การให้นักเรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน กำหนดตัวอย่างการแก้ปัญหา ขั้นที่สามเป็นขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การให้นักเรียนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลอง เพื่อพิสูจน์ สมมติฐานและเก็บรวบรวม ข้อมูล และขั้นที่สี่เป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้น มรรค) คือ นักเรียนสามารถสรุปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ กิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งหมดนักเรียนเป็นผู้กระทำเองทั้งหมด จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ แก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมี โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความคิดกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเสนอแนะวิธีการ แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยได้คิดวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา บอกหรือ กำหนดวิธีการ แก้ปัญหา สรุปเป็นแนวทางแก้ปัญหา บอกผลที่เกิดจากการเสนอวิธีการ แก้ปัญหานั้นได้

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนิน ชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อนำผลดังกล่าวไปสู่การหาแนวทางใน การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาในการ

ดำรงชีวิตของนักเรียนให้เป็นผู้สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นบุคคลที่มีความรู้และคุณธรรมตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 41 จังหวัดกำแพงเพชร จำนวนทั้งหมด 1,696 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,664 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 41 จังหวัดกำแพงเพชร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยตารางสุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 42-43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 317 คน โดยแยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน และครูผู้สอน จำนวน 289 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 63-69) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยผ่านการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับร้อยละ 93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ให้การเก็บข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพื่อส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษา 2) การส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้การเก็บข้อมูลถึง

ผู้บริหารสถานศึกษา 3) ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งและรับทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยวิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้าน	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4	3.73	0.47	มาก
2	การดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา)	3.62	0.50	มาก
3	การดำเนินชีวิต ขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน)	3.67	0.44	มาก
4	การดำเนินชีวิต ขั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึก ปฏิบัติ)	3.62	0.50	มาก
5	การส่งเสริมการดำเนินชีวิต ขั้นมรรค (การเก็บ รวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)	3.62	0.49	มาก
รวม		3.65	0.46	มาก

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยภาพรวม

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$; S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; S.D.=0.47) รองลงมา คือ การดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของ

ปัญหา/การตั้งสมมติฐาน) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$; S.D.=0.44) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อการส่งเสริมการดำเนินชีวิต ขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.49)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4				
1	นักเรียนมีการดำเนินการแก้ไขปัญหตามระบบแห่งเหตุผล	3.95	0.60	มาก
2	นักเรียนมีการตั้งคำถามและพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง	3.79	0.62	มาก
3	นักเรียนมีการกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา	3.65	0.67	มาก
4	นักเรียนมีการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตด้วยปัญญาของตัวเอง	3.56	0.64	มาก
5	นักเรียนมีการนำเอาความรู้ความสามารถ ประสบการณ์เดิมมาใช้แก้สถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน	3.78	0.57	มาก
6	นักเรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล	3.65	0.56	มาก
รวม		3.73	0.47	มาก

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4

จากตาราง 2 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$; S.D.=0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการดำเนินการแก้ไขปัญหตามระบบแห่งเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.60) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4 นักเรียนมีการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตด้วยปัญญาของตัวเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$; S.D.=0.64)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
2. การดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา)				
1	นักเรียนมีการกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น	3.41	0.60	มาก
2	นักเรียนมีการทำความเข้าใจปัญหากิจกรรมการเรียนรู้	3.64	0.61	มาก
3	นักเรียนมีการพิจารณาปัญหาคับด้วยความรอบคอบ	3.61	0.63	มาก
4	นักเรียนมีการระบุขอบเขตของปัญหาที่ต้องการแก้ไข	3.65	0.61	มาก
5	นักเรียนทำใจยอมรับกับปัญหาที่เกิดขึ้น	3.46	0.65	มาก
6	นักเรียนมีการลำดับความสำคัญของปัญหา	3.79	0.66	มาก
7	นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมมือกันแก้ปัญห	3.75	0.68	มาก
รวม		3.62	0.50	มาก

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์

จากตาราง 3 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 6 นักเรียนมีการลำดับความสำคัญของปัญหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$; S.D.= 0.66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.41$; S.D.=0.60)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
3. การดำเนินชีวิต ขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน)				
1	นักเรียนมีการวิเคราะห์ค้นหามูลเหตุของปัญหา	3.78	0.70	มาก

2	นักเรียนมีการวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา	3.75	0.67	มาก
3	นักเรียนมีการแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหา	3.62	0.62	มาก
4	นักเรียนมีการนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น	3.47	0.60	มาก
5	นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข	3.83	0.48	มาก
6	นักเรียนมีการตั้งสมมติฐานของปัญหา	3.34	0.58	มาก
7	นักเรียนมีการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา	3.92	0.52	มาก
8	นักเรียนมีการกำหนดปัญหาเป็นข้อ ๆ	3.94	0.48	มาก
9	นักเรียนมีการแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหา	3.31	0.56	มาก
รวม		3.67	0.44	มาก

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ชั้นสมุทัย

จากตาราง 4 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ชั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$; $S.D.=0.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 8 นักเรียนมีการกำหนดปัญหาเป็นข้อ ๆ มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; $S.D.=0.48$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 6 นักเรียนมีการตั้งสมมติฐานของปัญหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.34$; $S.D.=0.58$)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. การดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ)				
1	นักเรียนมีการฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ	3.92	0.53	มาก
2	นักเรียนบันทึกผลการทดลองการแก้ปัญหา	3.60	0.61	มาก
3	นักเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็น	3.40	0.61	มาก

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	ระบบ			
4	นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ	3.64	0.57	มาก
5	นักเรียนกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการแก้ปัญหา	3.59	0.64	มาก
6	นักเรียนตรวจสอบข้อมูลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้	3.79	0.70	มาก
7	นักเรียนทดลองการแก้ปัญหาซ้ำเพื่อให้เกิดผลที่ แม่นยำ	3.41	0.62	มาก
รวม		3.62	0.50	มาก

ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ

จากตาราง 5 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ขั้นการดำเนินชีวิต ชั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$; S.D.=0.53) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3 นักเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็นระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.40$; S.D.=0.61)

ข้อ	สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยสัจ 4	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
5. การส่งเสริมการดำเนินชีวิต ชั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)				
1	นักเรียนมีการสรุปและกำหนดแนวทางการปฏิบัติการ แก้ปัญหาด้วยตนเอง	3.92	0.62	มาก
2	นักเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบข้อมูล ที่บันทึกไว้	3.52	0.63	มาก
3	นักเรียนมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ	3.42	0.62	มาก
4	นักเรียนมีการประเมินผลการแก้ปัญหา	3.56	0.62	มาก

5	นักเรียนมีการปรับปรุงหรือแก้ไขข้อบกพร่องต่อวิธีการปฏิบัติ	3.77	0.68	มาก
6	นักเรียนมีการเลือกวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม	3.77	0.58	มาก
7	นักเรียนมีการควบคุมและติดตามการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ	3.45	0.64	มาก
8	นักเรียนนำผลจากการทดลองการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวัน	3.56	0.64	มาก
รวม		3.62	0.49	มาก

ตาราง 6 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ด้านการส่งเสริมการดำเนินชีวิต
ชั้นมรรค

จากตาราง 6 พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ด้านการส่งเสริมการดำเนินชีวิต ชั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$; $S.D.=0.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนมีการสรุปและกำหนดแนวทางการปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีสภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, $S.D.=0.62$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3 นักเรียนมีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$; $S.D.=0.62$)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

การดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการตั้งคำถาม กำหนดเป้าหมาย ลงมือแก้ไขปัญหา และสามารถหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2543: 1-24) กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสอนแบบอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแห่งปัญญาที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหตามระบบแห่งเหตุผล วิธีคิดแบบอริยสัจทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค

กล่าวคือ การเริ่มต้นปัญหา (ทุกข์) โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนแล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) พร้อมกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่า คือ อะไร (นิโรธ) จะเป็นไปได้หรือไม่ และจะเป็นไปอย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ การคิดแบบอริยสัจ 4 จึงเหมาะกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดทักษะการแก้ปัญหา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของปวีณา ตังนุ (2557: 141-142) ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่เห็นว่า อันดับแรกนักเรียนจะต้องตระหนักถึงปัญหาที่ตนเองประสบในการเรียนก่อนว่า ปัญหานั้นเป็นขั้นตอนการเกิดทุกข์ของนักเรียน เมื่อนักเรียนรู้ปัญหาแล้วก็รู้ถึงสาเหตุว่า ปัญหาหรือทุกข์นั้นเกิดจากอะไร ซึ่งเป็นขั้นสมุทัย จากการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนอริยสัจ 4 อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับสุรเกียรติ์ ไชยนิติ (2553: 54-55) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนกับเกณฑ์มาตรฐาน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อจำแนกการอภิปรายเป็นรายชั้น ในชั้นที่ 1 การดำเนินชีวิตขั้นทุกข์ (การกำหนดปัญหา) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกำหนดสภาพปัญหาจากกิจกรรมการเรียนที่เกิดขึ้นแล้วทำความเข้าใจปัญหาด้วยการพิจารณาปัญหาด้วยความรอบคอบ มีการระบุขอบเขตของปัญหาที่ต้องการแก้ไข และส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมมือกันลงมือแก้ปัญหา นักเรียนจึงสามารถนำหลักการดำเนินชีวิตตามอริยสัจมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ มูลคำ (2547: 11-32) ที่เห็นว่า ทักษะการแก้ปัญหาทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ได้ฝึกปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งการเสนอปัญหา ลักษณะปัญหา การสรุปหาข้อยุติตามความ

สนใจของตนเอง ผู้เรียนเกิดความพอใจและสนุกสนานกับการเรียน และสอดคล้องกับ พงษ์ลดา สังคพัฒน์ (2553: 110-113) ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนาก่อนสอนตาม ขั้นตอนของอริยสัจเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองมีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาสูงหลังจากได้รับการสอนตามขั้นตอน การสอนของอริยสัจก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขั้นที่ 2 การดำเนินชีวิตขั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ วินิจฉัย ค้นหาสาเหตุ แสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาของปัญหา และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการ นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น ตั้งสมมติฐานและค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้อง กับอุไรวรรณ ฉลาดกิจ (2553: 90) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยวิธีแบบอริยสัจ 4 ต้องให้ผู้เรียนเกิดความคิดและมุ่งประเด็นไปที่นักเรียนได้เป็น ผู้กระทำและได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งในการจัดกิจกรรมจะมีการแบ่งกลุ่มอภิปราย ระดมความคิดภายในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทำให้ ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและหลากหลาย ทำให้บรรยากาศในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนาน สนองต่อความต้องการของผู้เรียน สามารถ เข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 3 การดำเนินชีวิตขั้นนิโรธ (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ) ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการทดลองการแก้ปัญหาด้วย วิธีต่าง ๆ บันทึกผลการทดลองจัดเก็บข้อมูลการบันทึกผลให้เป็นระบบและทดลองการ แก้ปัญหาซ้ำเพื่อให้เกิดผลที่แม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับบงกชรัตน์ สมานสินธุ์ (2551: 74) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการ แก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังจากได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 สูง กว่าก่อนได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขั้นที่ 4 การดำเนินชีวิตขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติ) ในภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับ มากทุกข้อ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสรุปวิธีการ

แก้ปัญหาด้วยตนเอง วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่บันทึกไว้ ส่งเสริมการประเมินผลการแก้ปัญหา หาทงเลือกวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการแก้ปัญหาใช้ในชีวิตประจำวัน ควบคุมและติดตามการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553: 351-353) ได้แสดงถึงข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ว่า เป็นการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมาย ได้แก่ การลงมือแก้ไขปัญหตามแนวทางของข้อปฏิบัติเพื่อจะได้บรรลุถึงความดับทุกข์ ขั้นตอนการแก้ปัญหาตามวิธีที่ได้เลือกสรรแล้ว ขั้นนี้ให้นักเรียนได้วางแผนและปฏิบัติตามแผน เพื่อแก้ปัญหาย่อยเป็นขั้นตอน โดยครูช่วยให้นักเรียนรู้จักวิธีการวางแผน และมีวิธีการอย่างไรที่จะให้การปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จ ตลอดจนการวิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและการสรุปผลการดำเนินงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาทำให้พบองค์ความรู้ว่า การส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ผู้บริหารและครูมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญในตัวนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีทักษะชีวิตและมีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละชั้นมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

ระดับชั้น	แนวทางดำเนินการ
ชั้นที่ 1 ชั้นทุกชั้น (การกำหนดปัญหา)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการกำหนดสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง 2. การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบ 2. การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถระบุขอบเขตของปัญหาที่จำเป็นต้องการแก้ไข 3. การสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมือกันลงมือแก้ปัญหาย่อยรอบคอบอยู่เสมอ 4. การปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นทุกคนก็ยินดีและยอมรับปัญหาด้วยปัญญา
ชั้นที่ 2 ชั้นสมุทัย (ระบุสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะการวิเคราะห์ วินิจฉัย ค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและสืบค้นหาข้อมูลที่เป็นต้นเหตุของปัญหา

	2. การฝึกฝนให้นักเรียนสามารถสรุปและเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงคิดหาวิธีการหรือตั้งสมมติฐานที่จะใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา 3. ครูควรช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจการแก้ปัญหาและจะต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหา แม้จะไม่ว่า สามารถเป็นแนวทางแก้ไขปัญหานั้นได้หรือไม่ก็ตาม
ขั้นที่ 3 ขั้นนิรนัย (กำหนดเป้าหมายและฝึกปฏิบัติ)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ 2. การสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมกันฝึกปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในทุกครั้ง 3. การฝึกฝนให้ผู้เรียนบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมในทุกครั้งให้เป็นระบบ 4. การส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดผลที่แม่นยำ
ขั้นที่ 4 ขั้นมรรค (การเก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ)	1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในวิธีการสรุปวิธีการที่นำมาใช้ในการปฏิบัติด้วยตนเองและดำเนินการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่บันทึกไว้ 2. การฝึกฝนและปลูกฝังให้ผู้เรียนให้เป็นนักประเมินผลการแก้ปัญหาไปด้วย การเรียนรู้ การเปรียบเทียบข้อมูลการแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ จะส่งผลให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้และสรุปผลของวิธีการที่ได้ผลดีที่สุดมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ 3. การฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เขียนแผนการทดลอง การปฏิบัติและการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 7 องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงต่ำที่สุด ซึ่งจะเป็นข้อคิดหาแนวทางหรือวิธีการช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางให้นักเรียนดำเนินชีวิตในรั้วโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญในการมีทักษะชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักพุทธธรรมที่ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์ โดยระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข หาสาเหตุของปัญหาดังสมมติฐาน ทดลองหาแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปเพื่อนำไปปฏิบัติส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้สามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นบุคคลที่มีความรู้และคุณธรรมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บงกชรัตน์ สมานสินธุ์. (2551). *ผลการจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2553). *การพัฒนาการคิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- ปวีณา ตังนุ. (2557). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนและตัวเลขโดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจลักษณ์พิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- พงษ์ลดา สังคพัฒน์. (2553). *การวิจัยและพัฒนการสอนตามขั้นตอนของอริยสัจเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- _____. (2544). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 35*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. (2553). *รำลึกคุณูปการศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี*. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.
- สุรเกียรติ์ ชัยบุญวัติ. (2553). *ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดแก้ปัญหา*. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อุไรวรรณ ฉลาดกิจ. (2553). *ผลการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.